

Ronde 6

Paulien Vercruysse & Birgit de Schrijver
Universiteit Gent
Contact: *paulien.vercruysse@outlook.com*
birgitdeschrijver@hotmail.com

Meertaligheid in het Vlaamse hoger onderwijs: tussen beleid en praktijk

1. Inleiding

België toont een enorme talige complexiteit. Niet alleen de drie officiële talen van het land bevestigen dit, ook de voortdurende migratiegolven dragen sterk bij aan de talige diversiteit. Sinds de Tweede Wereldoorlog kent het land een instroom van migranten uit onder meer Italië, Polen, Marokko en Turkije (Blommaert 2011). In de laatste

tien jaar is er een toename aan nieuwkomers uit conflictgebieden zoals Afghanistan, Syrië en Oekraïne (Blommaert 2011). De impact hiervan wordt zichtbaar in cijfers: in Vlaanderen kwamen de voorbije jaren jaarlijks tussen de 30.000 en 65.000 meerderjarige nieuwkomers aan. Begin 2024 telde Vlaanderen 1.856.000 inwoners van buitenlandse herkomst, wat overeenkomt met 27% van de Belgische bevolking, terwijl dit aandeel in 2000 slechts 10% bedroeg (Crevits 2024).

Die groeiende diversiteit weerspiegelt zich ook in het onderwijs. Zo spreekt 42% van de kinderen en jongeren tussen nul en zeventien jaar thuis een andere taal dan het Nederlands (Crevits 2024). Toch blijft het Vlaamse onderwijsbeleid sterk gericht op eentaligheid. Het Nederlands staat centraal, terwijl de aandacht voor andere talen grotendeels beperkt blijft tot het Frans, het Engels en het Duits. In het hoger onderwijs geldt een strikte regelgeving, uiteengezet door de *Codex Hoger Onderwijs*, die bepaalt dat slechts een klein percentage van de opleidingsonderdelen in een andere taal dan het Nederlands mag aangeboden worden. Daardoor ontstaat een duidelijk spanningsveld: enerzijds een samenleving die meertaliger wordt, anderzijds een onderwijscultuur die vasthoudt aan een monolinguale ideologie.

Het is precies in dit spanningsveld dat wij de positie van meertaligheid in het hoger onderwijs onder de loep nemen. Enerzijds kijken we naar de rol van meertaligheid in taalbeleidsdocumenten van de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen, anderzijds onderzoeken we de concrete initiatieven die de instellingen nemen om actief met meertaligheid om te gaan. Zo proberen we te achterhalen waar het Vlaamse hoger onderwijs staat in de omgang met meertaligheid.

2. Meertaligheid in taalbeleidsdocumenten

Uit onze analyse blijkt dat van de achttien Vlaamse hogeronderwijsinstellingen er slechts tien beschikken over een taalbeleid, waarvan acht expliciet naar meertaligheid verwijzen. De wijze waarop meertaligheid wordt opgenomen, verschilt echter aanzienlijk. Zes van de acht instellingen gaan verder dan louter de erkenning van een meertalige realiteit en koppelen hieraan een positief label, door meertaligheid bijvoorbeeld te presenteren als een meerwaarde, als de standaard, of door een algemeen positieve houding tegenover meertaligheid uit te dragen. Wanneer men de aandacht voor de thuis-talen van studenten bekijkt, blijkt dat slechts twee instellingen deze expliciet erkennen in hun taalbeleidsdocumenten en dat slechts één instelling daadwerkelijk inzet op de implementatie ervan in de didactiek, onder meer via ‘Functioneel Meertalig Leren’ (FML). Ondanks de ruime literatuur die de voordelen van het inzetten op thuis-talen bevestigt, blijft de effectieve interactie hiermee in de praktijk dus bijzonder beperkt.

Binnen dit geheel spelen verschillende stakeholders een belangrijke rol. Vooral de attitudes van studenten en van het onderwijzend personeel blijken cruciaal te zijn in de manier waarop meertaligheid gevalideerd, gewaardeerd en geïmplementeerd wordt (Haukas 2016). In de helft van de taalbeleidsdocumenten die meertaligheid vermelden, wordt expliciet gewezen op het belang van de rol van leerkrachten. Hun attitude bepaalt in sterke mate of meertaligheid daadwerkelijk een plaats krijgt in de praktijk. Over het algemeen kan worden vastgesteld dat de instellingen die meertaligheid in hun taalbeleid opnemen een meertalige realiteit erkennen en waarderen, maar dat er slechts in beperkte mate verder wordt gegaan dan dit. Slechts één instelling zet concrete stappen richting implementatie via didactische aanpakken. Dit wijst erop dat het taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs nog steeds in ontwikkeling is en zich in zekere zin in de kinderschoenen bevindt: slechts 56% van de instellingen beschikt überhaupt over een taalbeleid en sommige beleidsnota's dateren van meer dan vijf jaar geleden. Bovendien vertrekt een beduidend deel van de instellingen nog steeds vanuit een deficitperspectief, waarbij meertaligheid wordt beschouwd als een probleem dat moet worden opgelost, bijvoorbeeld door extra taalondersteuning in het Nederlands, door het aanbieden van bijlessen of door het gebruik van woordenboeken. Het aanpassen van taalbeleid aan de reële meertalige context blijft dan ook een proces dat nog volop gaande is en nog niet ten volle is uitgewerkt.

3. Initiatieven rond meertaligheid in de praktijk

Naast de formele beleidsdocumenten is het interessant om te kijken naar de initiatieven die instellingen daadwerkelijk ondernemen. Uit een bevraging blijkt dat in Vlaanderen een brede waaier aan initiatieven bestaat, gaande van informele taalcafés en culturele avonden tot formele maatregelen zoals taalondersteuning, CLIL-modules en meertalige stages. Om die initiatieven te begrijpen, kan men ze situeren op een continuüm van deficitdenken tot daadwerkelijk inzetten van meertaligheid in de lespraktijk.

1. Aan het ene uiterste vinden we de grootste groep: initiatieven die vertrekken vanuit het idee dat meertaligheid een probleem vormt. Hier denken we aan bijlessen Nederlands, buddy-systemen of taalcoaching die studenten moet 'bijspijkeren' in de instructietaal. De onderliggende boodschap is dat thuistalen een struikelblok vormen: pas wie voldoende Nederlands of Engels beheerst kan volwaardig deelnemen.
2. Daarnaast bestaan er initiatieven die de aanwezige diversiteit zichtbaar maken, zoals filmavonden in verschillende talen of taalcafés. Ze creëren een ontmoetingsruimte en benadrukken culturele diversiteit, maar hun impact op de lespraktijk blijft vaak beperkt.
3. Een kleinere groep van de instellingen heeft ook initiatieven die meertaligheid expliciet gaat waarderen. Voorbeelden hiervan zijn "een Week van de Meertaligheid"

of “een Meertalige dag”. Zulke initiatieven dragen bij aan de zichtbaarheid van taaldiversiteit, benadrukken de sociale en culturele waarde ervan, maar blijven meestal symbolisch en losstaand van het curriculum.

4. Aan het andere uiteinde van het continuüm bevindt zich het inzetten van meertaligheid in de lespraktijk. Idealiter neemt dit de vorm aan van FML: de didactische inzet van meerdere talen als kapitaal in het onderwijs (Foster e.a. 2024). Studenten zouden hun thuistalen kunnen gebruiken om nieuw studiemateriaal te begrijpen of als opstap om nieuwe talen te leren. In Vlaanderen wordt dit type echter nauwelijks toegepast. Zelfs voorbeelden van initiatieven die daadwerkelijk andere talen gaan inzetten, zoals CLIL-modules of eindwerken in een andere taal, blijken doorgaans monolinguaal: de ene taal vervangt de andere, zonder een echte meertalige dynamiek.

Ook de talen waarop initiatieven zich richten, bevestigen deze hiërarchie. Het grootste deel van de aandacht gaat naar het Nederlands, het Engels en het Frans, met in uitzonderlijke gevallen het Duits of het Spaans. Slechts iets meer dan de helft van de instellingen betreft bredere thuistalen, en dan meestal in vrijblijvende, niet-structurele contexten. Binnen de vierde categorie (inzetten van meertaligheid) toont slechts één instelling initiatief om gebruik te maken van thuistalen in de komende academiejaren. Verder ligt de focus uitsluitend op Westerse talen.

4. Conclusie

Wanneer we de taalbeleidsdocumenten en initiatieven naast elkaar plaatsen, ontstaat een duidelijk beeld: Vlaamse hogeronderwijsinstellingen erkennen steeds meer de aanwezigheid van meertaligheid, maar vaak enkel in woorden. In de praktijk overheerst een deficitgerichte benadering, en initiatieven die thuistalen als volwaardig leerinstrument inzetten, blijven schaars.

Zowel in beleid als in praktijk wordt meertaligheid dus nog te vaak gezien als een probleem of als decoratie, eerder dan als een bron van kennis en kracht. De structurele verankering van didactische initiatieven zoals FML ontbreekt grotendeels.

Wil Vlaanderen zijn hoger onderwijs laten aansluiten bij de realiteit van een steeds diversere samenleving, dan is een fundamentele omslag nodig: weg van een monolinguale ideologie, en naar onderwijspraktijken die de volledige talige repertoires van studenten erkent en benut. Alleen zo kan het hoger onderwijs bijdragen aan inclusie en toekomstgerichte academische trajecten, en ten volle inspelen op de meertalige identiteit van de studenten.

Referenties

- Blommaert, J. (2011). “The long language-ideological debate in Belgium”. In: *Journal of Multicultural Discourses*, 6 (3), p. 241-256.
- Crevits, H. (2024). ‘Beleidsnota 2024-2029: Integratie, inburgering en samenleven’. Online raadpleegbaar op: <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beleidsnota-2024-2029-integratie-inburgering-en-samenleven>.
- Foster E. e.a. (2024). ‘Functional multilingual learning: traversing the vertical and horizontal dimensions of language repertoires’. In: L. Veliz (ed.). *Multiculturalism and multilingualism in education*. Leiden: Brill, p. 89-110.
- Haukås, Å. (2015). “Teachers’ beliefs about multilingualism and a multilingual pedagogical approach”. In: *International Journal of Multilingualism*, 13 (1), p. 1-18.
-